

Інформаційно-комунікаційна компетентність керівника позашкільного навчального закладу як важлива складова його професійної культури

Розглядається проблема інформаційно-комунікаційної компетентності керівника позашкільного навчального закладу як важливої складової його професійної культури.

Ключові слова: компетентність, інформаційно-комунікаційна компетентність, керівник позашкільного навчального закладу, професійна культура керівника.

Постановка проблеми в загальному вигляді... Експотенційне зростання інформації вимагає від кожного з нас умінь нею оперувати, швидко адаптуватися до нового, сприймати, інтерпретувати й використовувати. Широке впровадження інформаційних технологій як загальноцивілізаційний процес сучасності зумовило значні зміни в різноманітних сферах суспільного життя. Найпомітнішим наслідком бурхливого розвитку інформаційних технологій стала так звана інформатизація суспільної діяльності, що розуміється, насамперед, як перехід до широкого використання новітньої (електронно-обчислювальної) техніки та відповідних технологій.

За таких умов актуальним постає питання інформаційно-комунікаційної компетентності кожної особистості, кожного педагога, керівника. Все це вимагає нових підходів до управління освітніми закладами, зокрема позашкільними, до формування професійної компетентності всіх учасників навчально-виховного процесу і особливо – їх керівників.

Потребу в якісно підготовлених, конкурентноспроможних фахівцях, здатних забезпечити функціонування і розвиток позашкільного навчального закладу в сучасних умовах, керівників, які відзначаються високим рівнем педагогічної майстерності і творчості, професійної культури, неодмінною складовою якої є інформаційно-комунікаційна компетентність, покликана значною мірою розв'язати система післядипломної педагогічної освіти.

Аналіз досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми... Наукові основи спільних для всієї системи освіти проблем управління досліджують Ю.С.Алфьоров, Б.С.Гершунський, Ю.А.Конаржевський, В.І.Маслов, А.М.Мойсєєв, М.М.Поташнік, В.П.Сімонов, Т.І.Шамова тощо. Теоретичні засади діяльності керівника закладу освіти та підвищення його управлінської кваліфікації знайшли своє відображення у працях В.І.Бондаря, Л.І.Даниленко, Г.В.Єльнікової, В.І. Маслова, В.В.Олійника, В.С.Пікельної, Т.М.Сорочан ін. Проблема інформатизації освіти та використання інформаційних технологій розглядається В.Ю.Биковим, Ю.О.Дорошенко, В.Г.Кременем, В.І. Луговим, Д.Ш.Матрос, О.Я.Савченко; процес формування компетентності досліджують І.О. Зимня, О.В.Овчарук, Г.В. Онкович; питанням розвитку інформаційно-комунікаційної компетентності присвячують свої праці В.А.Бубнов, А.М.Гуржій, М.І.Жалдак, О.С. Ільків, Г.О.Козлакова, Н.В.Морзе, Т.І.Чепрасова, А.В.Хуторський.

Окремі аспекти використання інформаційних технологій у підвищенні кваліфікації керівних кадрів освіти, розвитку їх інформаційної культури досліджують В.Ю.Биков, В.Д.Руденко, В.В.Гуменюк, Л.Н.Забродська, Н.Д.Панкратова, Л.М.Калініна та ін.

Формулювання цілей статті... Однак, незважаючи на значну увагу вчених до проблеми використання інформаційних технологій в освіті та формування інформаційно-комунікаційної компетентності педагогічних працівників, недостатньо дослідженими ще залишаються питання розвитку інформаційно-комунікаційної компетентності керівника позашкільного навчального закладу, місце і роль цієї компетентності серед складових його професійної культури.

Саме тому метою даної статті є розкрити сутність та значення інформаційно-комунікаційної компетентності керівника позашкільного навчального закладу в його управлінській діяльності, визначити вимоги до неї, проаналізувати взаємозв'язок цієї компетентності з іншими структурними складовими такого важливого поняття як професійна культура, адже за умов формування інформаційного суспільства, розширення інформаційно-освітнього простору уміння працювати з інформацією стає одним із найнеобхідніших і важливих компонентів сьогодення.

Виклад основного матеріалу... Досліджуючи проблему професійної культури керівника позашкільного навчального закладу, не можна залишити поза увагою питання, пов'язані з роллю інформації, її впливу на мету, зміст, характер та спрямування управлінської діяльності. Зміни інформаційних потоків, їхнього обсягу, якості, інтенсивності, властиві сучасності, неодмінно позначаються на всіх без винятку навчально-виховних закладах. І за тим, наскільки оперативно реагує управлінська система на означені зміни, можна сформулювати судження про її життєздатність, ефективність, відповідність потребам суспільства та особистості.

Розглядаючи питання інформаційно-комунікаційної компетентності керівника позашкільного навчального закладу (ПНЗ), важливим для нас є розуміння і чітке тлумачення основних понять даної

проблеми, таких як керівник ПНЗ, професійна культура керівника, компетентність, інформаційно-комунікаційна компетентність. Як відомо, до керівних працівників позашкільного навчального закладу відносять осіб, які очолюють заклад і забезпечують управління ним. Під професійною культурою керівника розуміється соціально-професійна якість суб'єкта управління. На думку С.Я.Батишева, це поняття включає сукупність принципів, норм, правил, методів, які сформувалися історично і регулюють професійну діяльність людини [3, с. 724]. В основі професійної культури лежать знання та цінності, вироблені конкретною соціально-професійною групою та закріплені у традиціях її життєдіяльності. Невід'ємною складовою професійної культури керівника позашкільного навчального закладу є професійна компетентність.

Під компетентністю людини розуміють спеціально сконструйовані набори знань, умінь, навичок і ставлень, що їх набувають у процесі навчання [4, с.18]. Вони дозволяють людині визначати, тобто ідентифікувати і розв'язувати, незалежно від контексту (від ситуації) проблеми, характерні для певної сфери діяльності. Компетентний – той, який має достатні знання в якій-небудь галузі; який з чим-небудь добре обізнаний; тямущий. Компетентність – поінформованість, обізнаність, авторитетність [2, с.445].

С.М.Шишов та В. Кальней вважають, що здатність (уміння) діяти на основі здобутих знань – це і є компетентність. Слід зазначити, що у сучасному науково-педагогічному обігу вживаються два терміни: “компетентність” і “компетенція”. Уявлення про компетенції змінює поняття “оцінки” та “кваліфікації”, оскільки важливим стає не те, що в індивіда є внутрішня організація чогось (наприклад, знань), а можливість застосування того, що є” [4, с.21]. Нові підходи до змісту освіти у зв'язку з компетентностями, на їхню думку, полягають у тому, що треба уникати “знань як соціокультурної форми”, замінюючи їх на інші культурні форми (наприклад, замінити знаннєву форму роботи з людиною на ритуально організовану й говорити про уклад чи досвід), тобто будувати простір так, щоб людина, рухаючись у ньому, переходячи від однієї форми організації спілкування до іншої, несла в собі у вигляді досвіду ці переходи, і обґрунтувати, що функціонально це краще, аніж мати “щось у голові”. Треба відмовитись не від знань взагалі, а від знань “про всяк випадок”, тобто перейти до іншого розуміння того, що є “знання як такі”.

Попри деякі розбіжності в підходах, фахівці США, наприклад, визначають три основних компоненти в компетентній освіті: це формування знань, умінь і цінностей особистості [5, с.17]. В науці та освітній практиці розглядають також і проблеми відбору ключових компетенцій (їх ще інколи називають базовими, універсальними, такими, що переносяться) і вважають, що ключова компетенція – це така, що відповідає найширшому колу специфіки, універсальна для різних видів діяльності та може бути умовно названою як “здатність до діяльності”. Як поняття інтегративне, “компетенція” містить такі аспекти: готовність до цілепокладання, готовність до оцінювання, готовність до дії, готовність до рефлексії [4, с.21].

Під поняттям “компетентнісний підхід” розуміється спрямованість освітнього процесу на формування та розвиток ключових (базових, основних) і предметних компетентностей особистості. Результатом такого процесу буде формування загальної компетентності людини, що є сукупністю ключових компетентностей, інтегрованою характеристикою особистості. Така характеристика має сформуватися в процесі навчання і містить знання, уміння, ставлення, досвід діяльності й поведінкові моделі особистості [6, с. 64]. Узагальнивши здобутки європейських і вітчизняних учених, учасники робочої групи з питань запровадження компетентнісного підходу, створеної в рамках проекту ПРООН “Освітня політика та освіта “рівний – рівному”, запропонували орієнтовний перелік з семи ключових компетентностей:

- уміння вчитися;
- загальнокультурна;
- громадянська;
- підприємницька;
- соціальна;
- компетентності з ІКТ;
- здоров'язберігаюча [4, с. 90].

Як бачимо, однією із ключових компетенцій є інформаційно-комунікаційна, під якою розуміється “впевнене володіння усіма навичками інформаційно-комунікаційно-технологічної грамотності” [1, с. 52], а саме: “використання цифрових технологій, інструментів комунікації та/або мережі для отримання доступу до інформації, управління нею, її інтеграції, оцінки й створення, при цьому акцент робиться на сформованість узагальнених пізнавальних, етичних і технічних навичок” [1, с. 52].

Проаналізуємо поняття інформаційно-комунікаційної компетентності. Як бачимо, воно містить дві складові: інформаційну та комунікаційну. Інформаційна компетентність розглядається як здатність особистості орієнтуватися в потоці інформації, як уміння працювати з різними видами інформації, знаходити і відбирати необхідні дані, класифікувати їх, узагальнювати, критично до них ставитися, на основі здобутих знань вирішувати будь-яку інформаційну проблему, пов'язану з професійною діяльністю.

Комунікаційна компетентність є інтегральною характеристикою особистості, здатністю до засвоєння відповідних знань і розв'язання задач у навчальній та професійній діяльності. Тому, інформаційна та комунікаційна компетентність повинні розглядатися як єдине ціле, оскільки окремо вони не відповідають повною мірою професійним вимогам до керівника ПНЗ, який покликаний сьогодні не лише орієнтуватися в інформаційно-освітньому просторі, забезпечувати інформаційну взаємодію суб'єктів управління в процесі створення, зберігання, перетворення, передавання, сприймання, використання інформації, а й свідомо організовувати інформаційне середовище навколо навчального закладу і відповідне середовище всередині нього, тобто забезпечувати систему засобів спілкування усіх учасників навчально-виховного процесу з людським знанням, що служить як для збереження, структурування, представлення інформації, що складає зміст накопиченого знання, так і для її передачі, переробки і збагачення.

Інформаційно-комунікаційна компетентність передбачає здатність керівника ПНЗ:

- орієнтуватися у тенденціях і перспективах сучасних інформаційних технологій;
- застосовувати ІКТ в управлінні та повсякденному житті;
- знати методи й алгоритми створення електронних баз та банків даних;
- раціонально використовувати комп'ютер і комп'ютерні засоби для пошуку, здобуття та опрацювання інформації, її обробки, систематизації, зберігання, прийняття управлінських рішень, передавання даних;
- будувати інформаційні моделі й досліджувати їх за допомогою засобів ІКТ;
- давати оцінку процесам й досягнутим результатам діяльності.

Українськими вченими було розкрито зміст ключових компетентностей під час застосування інформаційних і комунікаційних технологій [3, с. 88]. Вони передбачають здатність орієнтуватися в інформаційному просторі, отримувати інформацію та оперувати нею відповідно до власних потреб і вимог сучасного високотехнологічного інформаційного суспільства.

Спеціальні дослідження та практика доводять, що, в свою чергу, формування інформаційно-комунікаційної компетентності сприяє:

- всебічному розвитку керівників ПНЗ;
- самовдосконаленню;
- бажанню вчитися впродовж усього життя;
- розумінню інформаційно-комунікаційних процесів;
- здатності застосовувати опановане у професійній діяльності;
- удосконалювати професійну майстерність;
- застосовувати набуті знання в управлінській та повсякденній практиці.

З огляду на вищезазначене, постає потреба в реалізації ідеї безперервного вдосконалення інформаційно-комунікаційної компетентності керівників позашкільних навчальних закладів. І це необхідно здійснювати не лише під час навчання на курсах підвищення кваліфікації, яку керівники проходять один раз у п'ять років, а й у міжкурсовий період. Основними принципами такого навчання мають бути: "динамізм, варіативність, модульність, взаємодія, масовість, практична спрямованість, результативність" [7, с. 191]. При цьому важливо враховувати загальнодидактичні принципи навчання дорослих: провідна роль самоосвіти; врахування психофізіологічних особливостей дорослого і його професійного статусу; опора на власний досвід та досвід колег; індивідуалізація навчання; практична зорієнтованість здобутих знань; наступність, системність і неперервність; актуалізація знань.

Необхідно розробляти нові форми безперервної взаємодії з керівниками ПНЗ, що сприятиме їхньому професійному розвитку в інформаційному освітньому середовищі, задоволенню потреби у самоосвіті, орієнтації у тенденціях і перспективах сучасних інформаційних технологій; знанні методів й алгоритмів створення електронних баз даних, володінні методикою роботи в мережі Інтернет.

Висновки... Таким чином, інформаційно-комунікаційна компетентність керівника ПНЗ, яка є важливою складовою його професійної культури, постає сьогодні проблемою комплексною й багатовекторною і потребує як значної науково-методичної уваги з боку провідних педагогів і дослідників, так і фінансової й інтелектуальної підтримки з боку держави. Концентруючи зусилля на розвитку та вдосконаленні інформаційно-комунікаційної компетентності, система післядипломної педагогічної освіти тим самим підвищуватиме рівень фундаментальності знань кожного керівника позашкільного навчального закладу, забезпечуватиме гармонізацію науково-предметних, світоглядно-методологічних, дидактичних, психологічних знань управлінців, що дозволить їм повніше реалізувати управлінську, гуманітарну, культуротворчу функції, виробити професійні цінності, оволодіти сучасним інструментарієм управління якістю освіти.

Список використаних джерел та літератури:

1. Бурмакина В. Ф. Информационно-коммуникационно-технологическая компетентность : [метод. руководство для подготовки к тестированию учителей] / Бурмакина В. Ф., Зелман М., Фалина И. Н. – М., 2007. – 56 с.

2. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / [уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел]. – К. : Ірпінськ : Перун, 2005. – 1728 с.
3. Енциклопедія освіти / [Акад. пед. наук України; гол. ред. В. Г. Кремень]. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
4. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / [під заг. ред. О. В. Овчарук]. – К., 2004. – 112 с.
5. Маслов В. І. Наукові підходи до визначення змісту управлінської компетентності керівника загальноосвітнього навчального закладу / В. І. Маслов // Підготовка керівника середнього закладу освіти [за заг. ред. Л. І. Даниленко]. – К., 2004. – С. 53-61.
6. Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті. – К., 2001. – 22 с. – (Нормативні директивні правові документи).
7. Сорочан Т. М. Проект професійного розвитку – інноваційна технологія післядипломної освіти педагогічних кадрів / Т. М. Сорочан // Инновационные технологии в образовании : материалы V Междунар. науч.-практ. конф. : Приложение к научно-практическому дискуссионно-аналитическому сборнику “Вопросы развития Крыма”. – 2008. – С. 188-192.

Анотація

И.А.Наумчук

Информационно-коммуникационная компетентность руководителя внешкольного учебного заведения как важная составляющая его профессиональной культуры

Рассматривается проблема информационно-коммуникационной компетентности руководителя внешкольного учебного заведения как важной составной его профессиональной культуры.

Ключевые слова: компетентность, информационно-коммуникационная компетентность, руководитель внешкольного учебного заведения, профессиональная культура.

Summary

I.A.Naumchuk

Information-Communicative Competence of a Manager of Extracurricular Educational Establishment as an Important Component of his Professional Culture

The problem of information and communication competence of a manager of extracurricular educational establishment as an important component of his professional culture is examined.

Key words: competence, information-communicative competence, manager of extracurricular educational establishment, professional culture.

Дата надходження статті:

„26” лютого 2010 р.

УДК 37.047

Л.В.ОСПА,

науковий співробітник

(м.Київ)

Особливості розробки курсів за вибором з інформатики у профільному навчанні

Розглянуто особливості формування змісту курсів за вибором з інформатики та організації навчальної діяльності в загальноосвітніх навчальних закладах.

Ключові слова: курси за вибором, інформатика, профільне навчання.

Постановка проблеми в загальному вигляді... Розпочате в Україні реформування загальної середньої освіти передбачає розбудову старшої профільної школи. У результаті мають бути створені сприятливі умови для свідомого й обґрунтованого вибору випускником школи галузі своєї майбутньої професійної діяльності та реалізації у межах навчально-виховного процесу початкової професійно-світоглядної підготовки з певного фаху. Зазначене ґрунтується на врахуванні індивідуальних особливостей, інтересів і потреб учнів та має забезпечити якнайповніше розкриття особистості під час її подальшої продуктивної діяльності.

Аналіз досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми... Розробці проблеми профільного навчання присвячені праці багатьох провідних вчених-педагогів і психологів, зокрема, Л.Д.Березівської, Н.М.Бібік, М.І.Бурди, Ю.О.Дорошенка, В.І.Кизенка, Л.А.Липової, О.І.Ляшенка, О.М.Топузова. Одним із актуальних аспектів профільного навчання є розробка і впровадження у навчальний процес курсів за вибором. У контексті зазначеного окремо виділяються курси за вибором з інформатики. Дидактичні і методичні аспекти їх розробки відображено у працях Л.І.Білоусової, Ю.О.Дорошенка, І.О.Завадського, Л.А.Карташової, В.В.Лапінського, Н.С.Прокопенко, Т.Г.Проценко.

Формулювання цілей статті... Мета статті – висвітлити особливості розробки курсів за вибором з інформатики, зокрема, визначити функції та найбільш характерні підходи до конструювання їхнього змісту.